

JUST/2011/JPEN/AG2943

Minimistandardien ja parhaiden käytäntöjen mallin kehittäminen

This project has been carried out with the financial support of the Criminal Justice Programme of the European Union.

The contents of this web site are the sole responsibility of the JCN Project Partnership and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

1. Johdanto

Eurooppalaiset vangit koostuvat laajalti ihmisistä, jotka ovat syrjäytyneitä ja joilla on alhainen koulutustaso, huonot työllistymismahdollisuudet ja kokemusta pitkäaikaisesta asunnottomuudesta. Vangeilla on myös perhesuhteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä ongelmia. Vankeuden vaikutukset siirtyvät vapautuvien henkilöiden mukana vankilasta siviiliin. Heihin suhtaudutaan epäillen, torjuen ja vihamielisesti. Korkean riskin vangeilla nämä tekijät kasvattavat heidän riskiään palata rikollisuuteen ja takaisin vankilaan. Uusintarikollisuusriski on korkea. Jopa puolet vapautuvista vangeista palaa vankilaan kahden vuoden kuluessa. Tutkimukset osoittavat, että tehokas yhteiskuntaan sopeuttaminen voi auttaa ehkäisemään uusintarikollisuutta, vähentää rikoksen uhriksi joutumista ja on laajemminkin yhteiskunnan edun mukaista. On olemassa huomattava määrä Euroopan neuvoston, YK:n, EU:n ja muita kansainvälisiä yleissopimuksia, suosituksia ja päätöslauselmia liittyen rikosoikeuteen, vankeinhoitoon ja yhdyskuntaseuraamuksiin. Niiden joukossa on tärkeitä asiakirjoja, jotka tarjoavat viitekehysten keskustelulle ja ehdotuksia parhaista tai lupaavista käytännöistä liittyen korkean riskin rikosseuraamusasiakkaiden kanssa työskentelyyn vankilassa, vapauttamisen suunnitteluun, siirtymävaiheiden hallintaan, valvontaan ja yhteiskuntaan paluuseen. Eri puolilla Eurooppaa on esimerkkejä tehokkaista yhteiskuntaan sopeuttamisen tavoista ja hyvistä käytännöistä, mutta millään yksittäisellä rikosoikeusjärjestelmällä ei ole käytössään kaikkia hyviä käytäntöjä. On tarpeen kehittää malli, joka hyödyttää paitsi vankilasta vapautuvia myös kuntia ja rikosoikeusjärjestelmää.

Korkean riskin rikosentekijän määritelmä

”Korkea riski” tulee olla määritelty, jotta vältetään mahdolliset väärinymmärrykset. Korkean riskin rikosentekijä on joku, jonka kohdalla on korkea todennäköisyys sellaisten rikosten tekemiseen, jotka voivat aiheuttaa erittäin vakavaa henkilökohtaista, fyysistä tai henkistä haittaa. Projektissa mukana olevat tahot tiedostavat, että joskus korkean riskin asiakkaaksi määriteltyyn henkilöön kohdistetaan korkean turvallisuustason toimenpiteitä ja vastaavaa huomiota, kun samanaikaisesti uusimisriskiin kohdistuvat asiakastyön sisällölliset interventiot jäävät tekemättä.

2. Lainsäädäntö

On sovittu, että tämän dokumentin tulokset, jotka selvitetään kohdissa 3-5 täytäntöönpanon etenemisen mukaisessa järjestyksessä, tulisi vahvistaa pysyvään lainsäädäntöön. Vain tarkoituksenmukaisen ja laadukkaan lainsäädännön avulla voidaan saavuttaa riittävä sitoutuminen.

3. Rangaistusajan suunnittelu ja suunnitelman mukainen kuntoutus

On sovittu, että korkean riskin vankien kohdalla tulisi soveltaa erityisiä käytäntöjä vankilassa. Ensiksikin korkean riskin vangit tulisi tunnistaa vankipopulaatiosta näyttöön perustuvan seulontamenetelmän avulla riski- ja tarvearvion laatimista varten. Arvioinnin tulisi keskittyä lähinnä korkeisiin riskitekijöihin, eikä niinkään tuomion pituuteen. Arvioinnin tulisi tehdä erikoistunut moniammatillinen henkilökunta. Näyttöön perustuvien arviointimenetelmien käyttö on keskeistä. Arvioinnin tulisi sisältää mahdollisimman suuri määrä tarkoituksenmukaisia ja saatavilla olevia tietoja, vangin haastattelun, vangin rohkaisua ja kannustusta yhteistyöhön ja kirjallinen selitys vangin rikollisesta käyttäytymisestä. Riski- ja tarvearvion sekä

This project has been carried out with the financial support of the Criminal Justice Programme of the European Union.

The contents of this web site are the sole responsibility of the JCN Project Partnership and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

rangaistusajan suunnitelman tulisi olla standardoituja menetelmiä. Suunnitelmassa tavoitteet tulisi asettaa tärkeysjärjestykseen. Suunnitelman taustaidea koko rangaistuskauden ajan tulisi olla integroituminen yhteiskuntaan siviilissä. Rangaistusajan suunnitelma tulee päivittää kuuden kuukauden välein yhteisneuvottelussa, jossa vangin tulisi olla aktiivisessa roolissa. Kaikkien kuntoutuksellisten interventioiden tulee perustua rangaistusajan suunnitelmaan ja kolmeen vaikuttavan kuntoutuksen periaatteeseen, joita ovat riski, tarve ja vastaavuus. Interventioiden tulee sisältää psykologisia interventioita, ammatillista kuntoutusta ja koulutusta, rakentavia yhteyksiä ulkomaailmaan ja elämän taitoja. Näiden interventioiden tulee olla näyttöön perustuvia ja ohjelmien tulee olla strukturoituja ja standardoituja. Vankilaympäristön tulee olla muutokseen kannustava ja ylläpitää toivoa.

4. Vapauttamisen valmistelu ja vapauttaminen

Hankkeessa on yksimielinen käsitys siitä, että vapauttamisen valmistelu ja yhteiskuntaan kiinnittymisen tuki ovat osa korkean uusimisriskin vankien uusintarikollisuutta ehkäisevää toimintamallia ja yhteiskuntaan integroitumista. Yhteistyö verkostojen kanssa on avainperiaate vankeuden aikana. Rikosoikeuden eri toimijoiden, ulkopuolisten ja tukea tarjoavien organisaatioiden sekä palveluntarjoajien (monialaista) koordinoitua yhteistyötä tarvitaan. Tavoitteena tulisi olla, että maksimoidaan vankeusrangaistuksen loppuvaiheessa, viimeistään kuusi kuukautta ennen vapautumista, rikosentekijöiden osallistuminen yhteiskunnan palveluihin. Vankien poistumisluvat ja koevapaudet ovat olennainen osa asteittaista paluuta vankeudesta vapauteen. Niiden myöntäminen tulisi olla kriteereiltään sitä vähemmän rajoittavaa mitä pitempään vankeus on kestänyt. Päätöksenteko tulisi antaa vankiloiden johtajille tai ylipäätään vankilaviranomaisille (sillä vaatimuksella, että nämä käyttäisivät päätöksenteossa hyväksi psykologien tai psykiatrien asiantuntemusta). On olemassa empiiristä evidenssiä siitä, että systemaattinen vapautumisen valmistelu yhdistettynä aikaistettuun vapauttamiseen, on vaikuttavaa. Aikaistettua vapauttamista valvontaan tulisi käyttää silloin, kun pakollinen vankeuden jälkeinen valvonta ei ole mahdollista.

5. Jälkihuolto, seuranta ja yhteiskuntaan sijoittuminen

Hankkeessa on yksimielisyys siitä, että korkean uusimisriskin vankien vapautumisen jälkeinen valvonta on osa toimintamallia, joka ehkäisee rikosten uusimista ja edesauttaa vapautuneiden sijoittumista yhteiskuntaan. On olemassa empiiristä tutkimustietoa jonka mukaan vapautumisen jälkeiset kontrolli- ja tukiohjelmat voivat ehkäistä rikosten uusimista. Vapautumisen jälkeisen valvonnan tulee olla pääsääntöisesti yhdyskuntaseuraamustoimiston tai/ja muiden jälkihuoltopalveluita tarjoavien tahojen vastuulla. Järjestelyissä tulee selvästi määrittellä valvonnan laajuus ja ajallinen kesto, toimeenpanoon oikeutetut viranomaiset sekä valvottavaa koskevat määräykset ja velvoitteet. Valvonnan intensiivisyyttä tulee vähentää valvonta-ajan kuluessa. Periaatteet ja lähtökohdat työskentelyssä korkean riskin vankien kanssa ovat verrattavissa työskentelyyn asiakkaiden kanssa vapautumisen jälkeen yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Valvonta on dynaaminen prosessi ja se liittyy rikosentekijöiden tilanteeseen. Tiedon vaihdosta ja välittämisestä toimivaltaisille viranomaisille koskien valvontaa ja valvontaan asetetun henkilön velvollisuuksia on sovittava yksiselitteisesti. Kun viranomaiset toimivat välitetyn tiedon pohjalta, on heillä velvollisuus ottaa huomioon tiedon vaikutus valvonnassa olevan henkilön kuntoutukseen samanaikaisesti kun he huomioivat mahdollisten tai aiempien uhrien suojelun. Vapautumisen jälkeiset palvelut (liittyen asumiseen, työllistymiseen, sosiaalitukiin jne.) ovat osa mallia,

This project has been carried out with the financial support of the Criminal Justice Programme of the European Union.

The contents of this web site are the sole responsibility of the JCN Project Partnership and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

joiden avulla ehkäistään uusintarikollisuutta ja edistetään yhteiskuntaan sijoittumista ("yhteiskuntatakuu"). Tutkimuksissa on todettu, että tämänkaltaiset jälkihuoltopalvelut ovat luotettavia, erityisesti jos ne luodaan tiiviin verkostoyhteistyön avulla (viranomaisyhteistyö). Tarvittavat toimenpiteet, toimivaltaiset viranomaiset ja vapautuneen oikeus vaatia ko. palveluita tulee määritellä laissa, joka säätelee kunnan velvollisuuksista, jälkihuollon (esim. yhdyskuntaseuraamustoimistot) velvollisuuksista ja muiden vapautuvan yhteiskuntaan sijoittumista edistävien toimijoiden velvollisuuksista.

6. Yhteenveto

Näyttää siltä, että on tärkeää löytää tasapaino turvallisuuskysymysten ja kuntouttavien sekä yhteiskuntaan sijoittumista edistävien näkökulmien kesken. Näiden ei tulisi kilpailla keskenään, vaan turvallisuuskysymykset ja kuntoutus tulisi yhdistää molempia edistävällä tavalla. Korkean riskin asiakkaiden kanssa tehtävä työ tähtää uusintarikollisuuden ehkäisemiseen ja yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseen. Sen tulisi myös tuottaa elementtejä, jotka kannustavat ja motivoivat muutokseen. "Projektin mallin" on tarkoitus toimia apuvälineenä kaikille, jotka työskentelevät korkean riskin asiakkaiden kanssa.

This project has been carried out with the financial support of the Criminal Justice Programme of the European Union.

The contents of this web site are the sole responsibility of the JCN Project Partnership and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.